

מעבר בטוח בין רצועת עזה והגדה המערבית **נייר עמדה**

בימים אלו נדון חידוש הסדרי התנועה בין הגדה המערבית ורצועת עזה. הסדרי תנועה אלו עשויים להכתיב את הזיקה בין הגדה לבין הרצועה לאורך ימים.

על פי אמצעי התקשורת, ישראל מעוניינת לכלול בהסדרי התנועה מספר תקדימים, אשר יסכלו את האינטגרליות של השטחים הפלסטינים, תוך הפרה בוטה של זכויות האדם וגרימת נזק לחיים האזרחיים והכלכליים של הציבור הפלסטיני. בין היתר:

- חלוקת האוכלוסייה הפלסטינית לשתיים: "תושבי הגדה המערבית" ו"תושבי רצועת עזה".
- מתן רשות תנועה ל"תושבי רצועת עזה" המעוניינים להגיע לגדה המערבית בלבד, וחסידת תנועתם של "תושבי הגדה המערבית" לעזה.
- הגבלת זמן השהות של "תושבי רצועת עזה" בגדה המערבית לפרק זמן מקסימאלי של 10 ימים, כביכול אין להם זכות כפלסטינים לנוע ולשהות בכל שטח מהשטחים הפלסטינים כרצונם.
- איסור גורף על מתן היתר תנועה במסגרת ההסדר לבני 16-35. תנאי המפר את זכות התנועה של חלק נכבד באוכלוסייה ומסגל כל אפשרות לחיים חברתיים וכלכליים ברי קיימא.

ישנה חשיבות עצומה בדחייתם על הסף של תנאים אלו. כל תוצאה אחרת תוביל לתוצאות הרות גורל ביחס לזכויות האדם, הזכות להגדרה עצמית של העם הפלסטיני והאפשרות של החברה הפלסטינית להתפתח.

האינטגרליות של השטחים הפלסטינים

רצועת עזה והגדה המערבית מהוות יחידה טריטוריאלית אחת ואינטגרלית. הדבר הוכר ועוגן בהסכמים הבינלאומיים בין הפלסטינים לבין ישראל בחסות בינלאומית¹. גם בית-המשפט העליון הישראלי פסק באופן חד-משמעי שמדובר ביחידת שטח אחת ויחידה².

במסגרת כל הסדר שייקבע, יש למנוע פגיעה באחדות שני חלקים אלו של השטחים הכבושים.

¹ למשל, סעיף (8) XXXI להסכם הביניים הישראלי פלסטיני מ-28.9.1995.
² בג"ץ 7015/02 עג'ורי נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פ"ד נו(3) 352.

פגיעה באינטגרליות של השטחים הכבושים תהווה פגיעה חמורה בזכויות האזרח האינדיווידואליות של התושבים הפלסטינים של השטחים.

פגיעה באינטגרליות של השטחים הכבושים תסכן גם את האפשרות למימוש זכות ההגדרה העצמית של העם הפלסטיני בשטחים אלו.

חלוקת האוכלוסייה הפלסטינית לשתיים: "תושבי הגדה המערבית" מחד, שאינם יכולים לשהות בעזה ללא היתר, ומאידך "תושבי רצועת עזה", שאינם יכולים לשהות בגדה המערבית ללא היתר, היא חלוקה מסוכנת ביותר. משמעותה הפרת עקרון האינטגרליות של השטחים, פגיעה קשה בזכויות אדם והפרת הסטאטוס קוו.

כל דרישה להגבלה על התנועה החופשית בין רצועת עזה לגדה המערבית איננה לגיטימית, אלא אם היא נוגעת לסכנה בשלב המעבר בתוך ישראל. אין לקבל שום דרישה להגבלת משך השהייה של אדם ברצועה (או בגדה, בהתאמה) לאחר שהושלם המעבר דרך ישראל.

ההסדרים בעבר וכיום בפועל ומנקודת המבט של המשפט הצבאי הישראלי

הסדרי התנועה בין רצועת עזה והגדה המערבית נשענו במשך כל השנים על ההיגיון לפיו אין צורך בהיתר מיוחד לתושב השטחים לשהות בכל מקום שהוא בשטחים. בהתאם לכך, תושבי עזה שביקשו להגיע לגדה המערבית (או להפך), קיבלו היתר שכותרתו "היתר כניסה לישראל". על-פי רוב נועד ההיתר לתקופה מסוימת, כדי שניתן יהיה לנצלו גם לכניסה שנייה לישראל, לצורך החזרה לרצועת עזה (או לגדה המערבית, לפי העניין). לעתים ניתן ההיתר ליום אחד, לצורך מעבר לתקופה שאיננה מוגדרת מראש.

בשנים האחרונות גירשה ישראל לעזה תושבים פלסטינים שחיו בגדה המערבית, בטענה שלפי מענם הרשום הם תושבי עזה. כמה מהם חזרו לגדה המערבית בהסכמת ישראל בעקבות התערבות המוקד להגנת הפרט. גם במקרים אלו החזרה לגדה המערבית נעשתה באמצעות היתר כניסה לישראל ליום אחד, ולא באמצעות "היתר שהייה בגדה המערבית לתושב עזה" – היתר מסוג שאינו קיים.

גישתה של מדינת ישראל, לפיה תושבי רצועת עזה זקוקים להיתר על מנת לשהות בגדה המערבית (ולחפך), אין לה כיום שום עיגון, לרבות לא בחקיקה הצבאית הישראלית או בפסיקתם של בתי-המשפט הישראליים. למעשה, רק לאחרונה הוציא בית-המשפט העליון של ישראל צו הדורש מהמדינה לנמק בפניו את גישתה זו.

הסדרי המעבר הבטוח: התרת מעבר בישראל, לא התרת שהייה בשטחים

תושב השטחים הוא לעולם חוקי בכל מקום שהוא בשטחים – עזה והגדה כאחת. עיקרון זה מעוגן בהסדרי המעבר הבטוח שנקבעו בהסכם הביניים הישראלי-פלסטיני מ-28.9.2005.

הסדר המעבר הבטוח קובע מגבלות על מסלול התנועה בין רצועת עזה לגדה המערבית, על משך הנסיעה במסלול הנ"ל ועל אופן הנסיעה במסלול (חלק מהמשתמשים רשאים לנוע במסלול באופן עצמאי, וחלקם רק באמצעות שאטל מאובטח).

בנוסף קובע ההסדר, כי היתר כניסה לישראל מהווה תחליף לכרטיס מעבר בטוח, כלומר מי שמחזיק בהיתר כניסה לישראל יכול לעשות בו שימוש גם כדי לעבור בין הגדה והרצועה.

ההסדר אינו קובע מגבלה כלשהי על משך השהייה של תושב פלסטיני באיזה חלק מחלקי השטחים הכבושים לאחר השלמת המעבר דרך ישראל. ההסדר אינו מחייב את מי שעבר מהרצועה לגדה (או להפך) לשוב בתוך זמן נתון. ההסדר אינו כולל מנגנון שיאפשר הגבלה כזו על משך השהייה.

הסדר המעבר הבטוח מבוסס על העיקרון לפיו השטחים מהווים יחידה אינטגרלית אחת. אין צורך להסדיר את שהייתו של פלסטיני באיזה חלק מהשטחים. יש צורך להסדיר אך ורק את המעבר הפיסי דרך ישראל.

פגיעות אפשריות

הסדר שייצור מוסד חדש של היתר לתושב השטחים לשהות בגדה המערבית או ברצועת עזה לתקופה קצובה, ייצור גם מוסד חדש של תושב שטחים ששואה בשטחים (או בחלק מסוים שלהם) שלא כדין. הסדר שכזה יפצל את האוכלוסייה הפלסטינית לשתי אוכלוסיות נפרדות – תושבי עזה ותושבי הגדה. יהיה בכך מתן גושפנקה רשמית לפרקטיקה בלתי-חוקית של ישראל, שלא אומצה אפילו בידי בית-המשפט העליון של ישראל עצמה.

משמעותו של הסדר כזה היא פגיעה בזכות היסוד של תושבי כל יחידה מדינית לנוע באופן חופשי בתוך כל שטחי המדינה.

בפועל מדובר בפגיעה קשה באורחות החיים התקינים. כך, למשל, תיפגע האפשרות של אנשים לקיים קשרי משפחה, להינשא לתושבי החלק האחר של השטח, לחפש הזדמנויות תעסוקה, לשנות את מקום מגוריהם וכיוצא באלו. תיפגע האפשרות של סטודנטים מעזה ללמוד באוניברסיטאות בגדה (ולהפך). חברות כלכליות לא יוכלו לנהל את עסקיהן באופן שוטף בכל השטחים הפלסטיניים, שכן לא תהיה גמישות בתנועת עובדים בין שטח לשטח, ולא ניתן יהיה לנייד עובדים

בין הסניפים השונים של החברה. הנגישות של מוסדות השלטון תיפגע (למשל, יכולתו של תושב עזה לעסוק בעבודת לובי בפרלמנט ברמאללה). קיום הפונקציות השלטוניות ייפגע אף הוא, בשל חוסר הגמישות בתנועה של עובדי ציבור ובשל אי-האפשרות לנייד את עובדי המדינה ולהציב אותם בעזה או בגדה, בהתאם לצרכי המשרד והחווה עם העובד.

למעשה, מדובר במהלך שייתן, בפעם הראשונה, גושפנקה לחלוקת השטחים הפלסטיניים לקנטונים נפרדים, ובכך לפגיעה בחיוניות של כל ישות פלסטינית עתידית.

המוקד להגנת הפרט קורא לכל הצדדים לחדש את התנועה החופשית בין הגדה המערבית ורצועת עזה ללא שיהיו נוסף.

המוקד להגנת הפרט קורא לכל הצדדים להגן, במסגרת ההסדר שייקבע, על האינטגרליות של השטחים. במסגרת זו יש להימנע מכל הסדר שמשמעותו התניית שהייתו של תושב השטחים באיזה חלק מהם ברישיון או בהגבלת זמן שהייה.

20.12.05